

STEENUIL (ATHENE NOCTUA)

De Steenuil is de kleinste onder onze uilen. Hij is herkenbaar aan de geringe grootte (22 cm) en de plumbe gestalte. De helder citroengele ogen met de donkere pupil en de afgeplatte kop geven hem een fel en streng uiterlijk. Het verenkleed is van boven bruin met op de kop enkele witte vlekken. De onderzijde is licht gekleurd met donkere vlekken. De staart is bruin en heeft een aantal witte dwarsbanden. De vleugelspanwijdte bedraagt 55-60 cm. De steenuil is de laatste decennia sterk achteruit gegaan door het verdwijnen van kleinschalige agrarische cultuurlandschappen door de intensivering van de landbouw.

BUIZERD (BUTEO BUTEO)

De buizerd is misschien wel de meest talrijke roofvogel van Nederland. Buizerds zijn er in vrijwel alle tinten, van bijna wit tot tegen zwart aan. De buizerd heeft een spanwijdte tot 140 cm en is daarmee een redelijk grote vogel. Het vrouwtje begint met het leggen van de 2-4 eieren omstreeks maart, die elk zo'n 36 dagen worden bebroed. De jongen blijven dan 50 dagen in en rondom het nest. Na het uitvliegen worden ze nog eenzelfde periode door de ouders verzorgd en regelmatig van voedsel voorzien. Na het uitvliegen kunt u soms complete buizerdfamilies op grote hoogte zien rondcirkelen. Vaak laten ze dan ook hun typische gemiauw horen.

Vogelvriendelijk Golfbaanbeheer

KLEINE ZONNEDAUW (DROSERIA INTERMEDIA)

Vleesetende planten komen niet alleen in de tropen voor, maar ook in Nederland en België. Zo is op een paar plaatsen op de baan, waterkant C6 en pool tussen C7 en C8, de kleine zonnedauw aanwezig. De kleine zonnedauw is een 2 tot 10 cm hoog plantje dat in juli/augustus bloeit met 3 tot 8 witte bloempjes. De kleine zonnedauw voedt zich met kleine insecten, die aangetrokken worden door een kleverige substantie op de bladeren. Als een insect eenmaal vastgeplakt zit rolt het blad er omheen en scheidt het vertieringszymen af. Tijdens dit vertieringsproces komt stikstof vrij, waarmee de plant zich voedt. De kleine zonnedauw is wettelijk beschermd en groeit op stikstofarme, natte zure heide- en veengronden.

KLOKJESGENTIAAN (GENTIANA PNEUMONANTHE)

De klokjesgentiaan is een 15 tot 60 cm hoog plantje met donkerblauwe bloemen bovenaan de stengels. Aan de buitenkant van de bloemen zitten 5 groene strepen. Dit zeldzame en beschermde plantje is te vinden in de pool tussen C7 en C8.

Informatiebord Golfbaan Princenbosch

NGF Afdeling Duurzaam beheer & Agronomie hoofdpunten vogelvriendelijk golfbaanbeheer.

1. Ecologisch bewustzijn: alles heeft met elkaar te maken, van het kleinste plantje tot de grootste predatoren.
2. GEO: het kwaliteitszorgsysteem waar je alles in borgt, van de speelkwaliteit tot natuurkwaliteit.
3. Communicatie: zorg dat wat je doet en wat er aanwezig is op de golfbaan bekend is bij leden, gasten en de omgeving van je golfbaan.

Vogelvriendelijk Golfbaanbeheer

12.30 start

Koert Donkers - NGF Duurzaam beheer en Agronomie

Albert Vliegenthart – Vlinderstichting

Jip Louwe Kooijmans – Vogelbescherming

Jochem van de Kamp & Issa Louws NLadviseurs

13.30 pauze

Interactieve groepsessies –o.l.v. Jip Louwe Kooijmans

Plenaire afsluiting

15.30 Afsluiting met een drankje

Levensomstandigheden

Structureel te werk gaan betekent ook natuuronderdelen onderbouwd beheren.

Optimale levensomstandigheden creëren voor de bepaalde uiteindelijke levensvorm.

Dit is wat we erg intensief doen op onze greens, etc. maar in mindere mate op onze rough.

Niet iedereen heeft ruimte voor natuurontwikkeling.
Doorstroming en hectare grondoppervlak zijn soms erg beperkende factoren.
Doorstroming is een heel belangrijke factor.
Het heeft een grote invloed op het spelplezier en ook op de omzet in het clubhuis.
Toch op de Nederlandse golfbanen gemiddeld 60% natuurontwikkeling tegenover 40% spelonderdelen.

Samen met de golfprofessional of degene die de baan ontworpen heeft, bekijken wat de mogelijkheden zijn voor natuur-rough. Wat ligt niet in de weg, speltechnisch en heeft minimaal effect op de doorstroming. Denk dus goed na over locatie van rough, bomen en struiken.

Waar kunnen we kleine Steppingstones maken in onze grote Steppingstone?

Vaak achter back tees of naast tees, etc. ligt soms ruimte die intensief gemaaid wordt maar niet wordt bespeeld.

Belangrijk om met de greenkeeper te bekijken wat werkbaar is en wat niet.

Welke plaatsen op de golfbaan zijn toch al lastig te beheren?

Schrale plekken liggend uit het spel i.p.v. intensieve bodemverbetering toepassen, kijken wat werkt.

Bijvoorbeeld heide introduceren of kruiden die het goed doen op arme gronden.

In de bodem kijken wat de de toestand is.
Een groot verschil tussen de greens en rough-gedeeltes is wat we wensen en de kosten.
Kosten mogen zo minimaal mogelijk zijn.
De beheersactiviteit mag zo minimaal mogelijk zijn.
Belangrijk dat we goed bepalen wat onze uitgangspositie is.
Wat dus betekend ga de grond in en analyseer wat je hebt.

Keuzes maken

Verschralingsbeheer als de manier om tot biodiverse rough te komen.

Sommige bodems zijn lastig te verschralen.

Hier kan een ander beheer nodig zijn

Afplaggen is vaak een kostbare onderneming, wel zeer effectief.

Keuze van gewas, welk kruid werkt op deze ondergrond?

Of zijn er andere manieren om tot betere schuilplaatsen te komen.

Droog of nat

Vaak is droger een goede verbetering.

Drainage aanleggen of verdichting oplossen d.m.v. een machinaal beluchttingsprogramma.

Je kunt veel winnen door aan de omstandigheden te werken.

Gewenste situatie bereikt, daarna loslaten en de grond zo min mogelijk verroeren en de tijd geven.

Effectief beheer- minimale kosten

Vaak is er ook geld te verdienen. Door goed onderhouden te werk gaan, kun je tot een effectief beheer komen tegen minimale kosten
Stappen:

1. Beoordeling, doorstroming en onderhoudstechnisch.
2. Bepaal uitgangspunt.
3. Bepaal eindbeeld en het onderhoudsregime.

Hoge en dichte klaver in de buurt van het speeloppervlak is speltechnisch onwenselijk.

Wat is de oorzaak van deze ontstane situatie?

Test verschillende soorten bemesting.

Klaver reageert goed op kali, meer dan gras.

Probeer bemesten zonder kali.

Kunnen we dan de grassen weer laten overheersen?

Schuilplaatsen creëren.

Hoge grassen afwisselen met korte grassen.

Goed gefaseerd rough-beheer biedt veel kansen voor insecten en andere dieren.

Bijvoorbeeld Sinusbeheer.

Past prachtig op veel golfbanen.

Blad houdende planten of planten die bloeien op verschillende jaargetijden.

Bessen dragende planten en bijvoorbeeld dood hout.

Levende bomen soms gevaarlijker dan een dode boom (vallend hout uit een populier).

Goed onderbouwde keuzes maken.
Communiceer/laat zien waar je mee bezig bent,
Informeert je golfers!

Publicatie: 'Vogels en Golfbanen'.

NGF Duurzaam beheer & Agronomie

Goed nadenken over People Planet Profit.
Publicatie: 'Vogels en Golfbanen'.

NGF Duurzaam beheer & Agronomie
Niels Dokkuma Niels.Dokkuma@NGF.NL
Koert Donkers Koert.Donkers@NGF.NL